

SCHOOLEXAMENS ACADEMISCH SCHRIJVEN ALS VOORBEREIDING OP HET HBO EN WO

Een professionele leergemeenschap Nederlands (plg) van de eerstegraadslerarenopleiding van de Rijksuniversiteit Groningen heeft zich de afgelopen jaren gebogen over mogelijke invullingen van het onderdeel schrijfvaardigheid van het schoolexamen Nederlands. In dit artikel presenteren Carien Bakker, Kees de Gloppe en Clary Ravesloot, mede namens zeven docenten Nederlands die deelnamen aan de plg, drie ontwikkelde en beproefde schoolexamens academisch schrijven.

CARIEN BAKKER, KEES DE GLOPPER & CLARY RAVESLOOT

Vooruitlopend op de naderende vernieuwing van kerndoelen en examenprogramma startte in Groningen in 2019 een professionele leergemeenschap (plg) waarin docenten Nederlands van vier scholen zich bogen over de vraag hoe ze hun schoolexamens schrijven een kwaliteitsimpuls konden geven. De scholen bleken leerlingen in drie uur durende zittingen veelal prescriptieve schrijfopdrachten voor te schotelen van het type: ‘Schrijf een betoog over onderwerp x met een inleiding, kern en slot, waarbij de kern bestaat uit drie argumenten voor, twee tegen en een weerlegging’. Met dit type schoolexamens zijn leerlingen echter meer formats aan het invullen dan zelf relevante informatie aan het verzamelen, selecteren, organiseren en presenteren. Het gevolg? Variatie en cre-

ativiteit zijn nauwelijks aanwezig in de schrijfproducten. Ook wordt met dit type opdracht de complexiteit van het schrijfproces in de alledaagse wereld – met denktijd, verschillende versies, tussentijdse revisie, feedback krijgen en verwerken – niet goed weerspiegeld. Verder ligt op betrokken scholen de nadruk op het schrijven van betogen, een schools genre dat zowel buiten de school als in het vervolgonderwijs tamelijk zeldzaam is. Dit riep bij de deelnemende docenten de vraag op of zij niet vooral meten wat gemakkelijk te meten is in plaats van wat zij waardevol vinden.

Academisch schrijven

Wat is dan wel een waardevol? De plg formuleerde vier ontwerpregels voor een schoolexamen schrijfvaardigheid. (1) Leerlingen schrijven genres die ze ook in een

Foto: Tom van Limpt

vervolgopleiding gaan schrijven: genres waarbij ze gedocumenteerd schrijven en zelf stof vinden, selecteren en verwerken. (2) Leerlingen werken vanuit hun inhoudelijke interesse. (3) Leerlingen werken gedurende langere tijd aan het schoolexamen, met feedback- en reviseermogelijkheden. (4) Authenticiteit en creativiteit worden niet alleen gehonoreerd, maar ook aangemoedigd. Er zijn geen (te) vaste formats.

De eerste ontwerpregel leidde al gauw tot een verkenning van genres waarbij wetenschappelijk ofwel academisch schrijven aan de orde is, zoals essays, referaten en onderzoeksverslagen. Er is geen eenduidige en allesomvattende definitie van academisch schrijven te geven, omdat de verschillende wetenschappelijke disciplines en tradities sterk uiteenlopen en elk hun eigen eisen stellen aan een tekst; elk genre heeft zijn eigen

doel, doelgroep en structuur. Wel loopt bij elk genre de beantwoording van een wetenschappelijke vraag als een rode draad door de gehele tekst en wordt waarde gehecht aan inhoudelijk niveau, bronvermelding, citeren en parafrazen.

Uiteindelijk werden binnen de plg drie schoolexamens academisch schrijven ontwikkeld en beproefd, op zowel havo als vwo: (1) een verslag van een onderzoek naar een taalkundig verschijnsel; (2) een ‘abstract’ van het profielwerkstuk voor in het programmaboekje van een informatieavond over alle profielwerkstukken; (3) een populairwetenschappelijk artikel op basis van het eigen profielwerkstuk. Bij het onderzoeksverslag verdiepen leerlingen zich in een voor hen nieuw onderwerp uit de neerlandistiek, en hebben zij veel vrijheid in het kiezen van het onderwerp. Leerlingen bestuderen daarbij

verschillende bronnen en maken de verbanden tussen de verschillende bronnen duidelijk in een eigen tekst. Bij de laatste twee genres is nadrukkelijk een verband gezocht met het profielwerkstuk: leerlingen zijn al goed ingevoerd in het onderwerp, waardoor ze zich kunnen concentreren op het (her)structureren van de inhoud en op stijl- en formuleeraspecten.

Het onderzoeksverslag

Voor het onderzoeksverslag doen leerlingen in groepjes onderzoek naar een taalkundig verschijnsel en schrijven daarover een deel van een onderzoeksverslag, namelijk de inleiding, het theoretisch kader en de onderzoeksmethode (zie kader 1). Leerlingen ontvangen hierop feedback, stellen de tekst bij en mogen pas bij groen licht verder met het uitvoeren van hun onderzoek. De resultaten en conclusies presenteren ze vervolgens voor een publiek van medeleerlingen en ouders, als onderdeel van hun schoolexamen mondelinge vaardigheden. Leerlingen leren bij dit schoolexamen resultaten van onderzoek op een samenhangende en logische manier te verwoorden, waarmee ze meer inzicht krijgen in talige, visuele en retorische middelen die daarbij kunnen worden ingezet. In het voorafgaande onderwijs is aandacht besteed aan

het structureren van informatie, syntheseschrijven, uitzetten, stijl, feedback geven/ontvangen en verwerken en het correct omgaan met bronnen. Leerlingen hebben keuze uit gegeven onderwerpen binnen de domeinen taal en communicatie, taalvariatie, taalverwerving, taalverandering, pragmatiek, semantiek en grammatica. Zo hebben leerlingen bijvoorbeeld onderzoek gedaan naar framing in de landelijke politiek en naar verschillen en overeenkomsten in het gebruik van *u* en *jij* door jongeren en ouderen.

Leerlingen van het Simon Vestdijk in Harlingen hebben dit schoolexamen in vwo 4 uitgevoerd. Deze school heeft zich aangesloten bij Wetenschapsoriëntatie Nederland (WON). Dit is een netwerk van scholen die samen wetenschapsoriëntatie een nadrukkelijke plek geven in het vwo-curriculum (zie <www.wonakademie.nl>). De leerlingen volgen in de brugklas vwo ofwel het vak wetenschapsoriëntatie ofwel het vak onderzoek & ontwerp.

Zeven leerlingen zijn gevraagd naar hun ervaringen met het schoolexamen. Het onderzoeken van taalverschijnselen leek de leerlingen in eerste instantie ‘heel saai’, omdat ze hadden verwacht dat ‘het zou gaan over spelling en grammatica’, maar ‘het viel reuze mee’.

Leerlingen waardeerden de vrijheid die ze kregen bij de uitvoering van het onderzoek, voelden zich goed voorbereid op het opzetten en uitvoeren van het onderzoek en beschouwden het beoordelingsformulier (zie verderop in dit artikel) als een goede steun voor de vormgeving van hun tekst. Wel vonden ze het lastig om een onderscheid te maken tussen de inleiding en het theoretisch kader, omdat je ‘in de inleiding al dingen kort aanstipt die je in het theoretisch kader nader uitwerkt. Wat moet dan waarin?’. Hun docent – Bonne Ziengs – was erg enthousiast over dit schoolexamen, maar merkte tevens op: ‘We vragen nogal wat van leerlingen en daarbij is het soms lastig om te bepalen wat er nou exact gemeten of beoordeeld wordt. Leerlingen moeten kennis hebben van een onderzoekscyclus, van het zoeken naar en omgaan met (betrouwbare) bronnen, van uiteenzettend schrijven, van data-analyse enzovoorts. Het goed uitvoeren van de opdracht vergt veel nieuwsgierigheid, inzet en discipline, die niet iedere leerling heeft.’

Het abstract

Op veel scholen is het gebruikelijk om een bijeenkomst te organiseren waarin leerlingen hun profielwerkstuk presenteren aan een publiek van docenten, medeleer-

‘Het goed uitvoeren van de opdracht vergt veel nieuwsgierigheid, inzet en discipline, die niet iedere leerling heeft’

lingen en ouders. Leerlingen kunnen aan de organisatie daarvan een zinvolle bijdrage leveren door een programmaboekje te maken met daarin korte samenvattingen van de profielwerkstukken. Deze abstracts (zie kader 2) zijn informatief én wervend. Het schrijven van zo’n abstract is het tweede schoolexamen dat ontwikkeld en beproefd is. In het voorafgaande onderwijs is via modelleren door de docent en met voorbeeldteksten aandacht gegeven aan stijlaspecten en de lastige balans tussen de tekstdoelen informatief en wervend. In kader 3 staat een abstract dat de plg representatief acht voor het gemiddelde niveau.

Het abstract is op drie verschillende scholen op zowel havo als vwo, waaronder een gymnasium, uitgetoetst. Een zestal eindexamenleerlingen van het Piter

Genre	Onderzoeksverslag
Definitie	Een geschreven verslag waarbij leerlingen verslag doen van verricht onderzoek
Doel	Informeren over de vraagstelling, belangrijke concepten en methode van verricht taalkundig onderzoek
Publiek	Klasgenoten
Inhoud/structuur	Inleiding, theoretisch kader en methode van het onderzoek
Stijl	Objectief en zakelijk, passieve vorm (behalve bij methode)
Omvang	Maximaal 2500 woorden

Kader 1. Onderzoeksverslag

Genre	Abstract
Definitie	Een bondige samenvatting van het pws-onderzoek voor in het programmaboekje van de pws-dag, inclusief wervend deel
Doel	Informeren en werven, lezer in staat stellen een keuze te maken voor een bij te wonen presentatie
Publiek	Degenen die voor de pws-dag zijn uitgenodigd: leerlingen, docenten en ouders
Inhoud/structuur	Alle onderdelen van het onderzoek worden aangestipt: aanleiding, vraagstelling, methode, resultaten en conclusies (voor zover al bekend) plus wervende slotzin(nen)
Stijl	Geen jargon, tenzij noodzakelijk
Omvang	100 – 150 woorden

Kader 2. Abstract

Genre	Goed en fout in de Tweede Wereldoorlog
Definitie	Goed en fout in de Tweede Wereldoorlog werd een discussiepunt bij de berechting van betrokkenen van de oorlog. Na de oorlog wilde men gerechtigheid voor de gruweldaden die de bevolking was aangedaan. De mensen die met de Duitse bezetter hadden gecollaboreerd en tegen de belangen van het eigen vaderland waren ingegaan, werden door het Nederlandse volk als ‘fout’ bestempeld. Dit waren landverraders, collaborateurs en vooral NSB’ers. ‘Goed’ interpreteerde het volk als het verzet. Maar blijken deze uitspraken van het volk achteraf wel te kloppen? Waren alle NSB’ers fout en was het verzet altijd goed? Wij hebben door middel van een literatuuronderzoek en een interview met nazi-jager Jack Kooistra, onderzocht wie er ‘goed’ en ‘fout’ waren in de oorlog. Kom naar de presentatie en oordeel zelf. Wie was echt goed fout?

Kader 3. Voorbeeld abstract

Genre	Populairwetenschappelijk artikel
Definitie	Een aantrekkelijke, schriftelijke presentatie van uitgevoerd onderzoek
Doel	Informeren en amuseren, soms betogend/beschouwend van aard
Publiek	Breed geïnteresseerd in wetenschappelijke thema’s, maar niet per se deskundig
Inhoud/structuur	Titel, lead, inleiding (aanleiding, conclusie, wie- en wat-vraag), middenstuk (doel/vraagstelling, belangrijkste resultaten, hoe- en waarom-vraag), slot (conclusie, slotbeschouwing, uitsmijter)
Stijl	Actieve vorm; jargon vermijden of uitleggen en opnieuw gebruiken; beeldend en/of gidsend
Omvang	800 – 1200 woorden

Kader 4. Populairwetenschappelijk artikel

Beoordeling onderzoeksverslag van:	Maximaal	Behaald
GENRESPECIFIEK: OPBOUW EN SAMENHANG		
Inleiding <ul style="list-style-type: none"> • De aanleiding van het onderzoek wordt helder omschreven. • Het onderwerp en de daarmee samenhangende begrippen van het onderzoek worden adequaat ingeleid, gedefinieerd en toegelicht. • De hoofdvraag is eenduidig en afgebakend. • Alle deelvragen zijn relevant voor het beantwoorden van de hoofdvraag. • De relevantie van de hoofdvraag wordt duidelijk vanuit de inleiding. • De tekst bevat geen evidente onjuistheden. 	30	
Methode en materialen <ul style="list-style-type: none"> • Passende methode van onderzoek, adequaat uitgevoerd. • De methode vloeit logisch voort uit de onderzoeksvraag. • Gebruikte bronnen, materialen en proefpersonen. 	10	
GENRESPECIFIEK: STIJL		
<ul style="list-style-type: none"> • De tekst is zoveel mogelijk in de actieve vorm geschreven. • De woorden ik en wij zijn niet gebruikt. • De lezer wordt niet aangesproken. • Er wordt op de juiste manier geparafraseerd. • Adequate APA-bronvermelding. • Titelblad met relevante informatie en een relevante afbeelding. 	20	
ALGEMEEN: OPBOUW EN SAMENHANG		
<ul style="list-style-type: none"> • De informatie staat in een logische volgorde. • Iedere alinea heeft een kernzin die op de juiste plek staat. • De signaal- en verwijswaarden kloppen. • Er staan voldoende signaal- en verwijswaarden in de tekst. 	20	
ALGEMEEN: STIJL EN FORMULEREN		
<ul style="list-style-type: none"> • Afwisseling in zinslengte. • Afwisseling in zinsbouw. • Originaliteit. • Variatie in woordkeus. • Passende woordkeus. • Passende 'toon'. 	20	
VORMEISEN		
<ul style="list-style-type: none"> • Maximaal 2500 woorden. • Minder dan tien spel-, interpunctie- of taalfouten. • Deadlines gehaald. • Bronvermelding via eindnoten en literatuurlijst. • Voldoet de leerling niet aan deze vormeisen, dan wordt het product niet beoordeeld en zal de leerling moeten herkansen. 		
BONUS SPELLING, INTERPUNCTIE EN GRAMMATICA		
0 fout: +5; 1 fout: +4; 2 fouten: +3; 3 fouten: +2; 4 fouten: +1.	5	
EINDCIJFER:		

Kader 5. Beoordelingsformulier onderzoeksverslag

Jelles Gymnasium te Leeuwarden vonden prettig aan het schrijven van een abstract dat dit werd gepubliceerd in een bundel die andere leerlingen lezen, 'wat zorgt voor een goede druk, beter dan als je schrijft voor de docent'. Het werken met eerste versies, feedbackrondes en verbetermogelijkheden zorgde ervoor 'dat je progressie kunt zien'. Dit laatste beaamt docent Joost Wink: 'Leerlingen geven en krijgen feedback van elkaar en van de docent en dat levert echt betere teksten op. Leerlingen krijgen veel beter door welke indruk hun teksten maken bij de lezer. Die lezer is veel meer een criterium dan bij eerdere schoolexamens.' Bijzonder was de oproep van leerlingen om ze meer verantwoordelijkheid te geven: 'Organiseer feedbackrondes waarin de leerling zelf de verantwoordelijkheid neemt om feedbackpartners te zoeken – leerling, docent, ouders, vrienden.'

Specifiek lastig aan het abstract vonden leerlingen het schakelen van informeren naar werven en de geringe omvang van 150 woorden. Als verbeterpunt voor het vooraf gegeven onderwijs gaven ze mee: 'Geef nog meer voorbeelden van goede en slechte abstracts en analyseer deze klassikaal. En heb niet alleen aandacht voor definities en kenmerken van het genre, maar geef meer specifieke schrijftips, bijvoorbeeld over hoe je die omslag van informerend naar wervend maakt.'

Het populairwetenschappelijk artikel

In het schoolexamen populairwetenschappelijk artikel (zie kader 4) presenteren leerlingen de belangrijkste punten uit hun eigen profielwerkstukonderzoek. Het populairwetenschappelijk artikel kan gezien worden als een aantrekkelijke, schriftelijke presentatie bedoeld om leken en niet-ingewijden te informeren over de resultaten van het onderzoek. De stijl wordt gekenmerkt door een actieve vorm waarbij jargon vermeden of uitgelegd wordt; het taalgebruik is veelal beelden en/of gidsend. Tekstdoelen zijn informerend en amuse- rend, en soms, afhankelijk

van de inhoud van het profielwerkstuk, betogend of beschouwend. Leerlingen schrijven niet 'voor de docent', maar voor een reëel publiek dat breed geïnteresseerd is in wetenschappelijk thema's, maar niet per se deskundig. Leerlingen worden hierbij uitgedaagd om de hen al bekende inhoud te herstructureren en de stijl af te stemmen op het doel en publiek. Dit dwingt hen om hun taalgebruik, inhoud en toon aan te passen aan het gevraagde genre. In het voorafgaande onderwijs is aandacht besteed aan het schrijfproces, stijlaspecten, feedback vragen, ontvangen en verwerken.

Leerlingen van het gymnasium waren zonder uitzondering enthousiast over dit schoolexamen: 'een heel grote verbetering ten opzichte van het oude schoolexamen schrijven'. Dat ze mochten schrijven over inhoud die al bekend was en waar ze zich eigenaar van voelden, sprak hen erg aan. Ook de fasering van het schrijfproces – geen lange zitting in de toetsweek met schrijfkramp en een grote concentratieboog, maar verschillende versies, feedbackrondes en verbetermogelijkheden – werd toegejuicht, want 'zo kan je progressie zien'.

Anke van Oosterhout – destijds docente Nederlands van het Piter Jelles Impuls in Leeuwarden – gaf aan dat het werken met dit populairwetenschappelijke artikel uitnodigt om sectie-overstijgende gesprekken te voeren, waarbij onder andere verkend kan worden hoe zo'n artikelen eruitzien in vakbladen van economie of natuurkunde. Ze ziet de voornaamste uitdaging in de beoordeling van het populairwetenschappelijke arti- kel: 'Een profielwerkstukonderzoek over biologie dient waarschijnlijk anders te worden gerapporteerd in een populairwetenschappelijke artikel dan een profielwerkstukonderzoek over Engels. En daarop aansluitend: kan ik als docent Nederlands wel een artikel beoordelen dat inhoudelijk vooral over een zaakvak gaat? En kan een leerling een 10 halen op een populairwetenschappelijke artikel als het profielwerkstukonderzoek zelf ondermaats is?'

'Leerlingen krijgen veel beter door welke indruk hun teksten maken bij de lezer. Die lezer is veel meer een criterium dan bij eerdere schoolexamens'

Ook juichten leerlingen de fasering van het schrijfproces toe – geen lange zitting in de toetsweek, maar verschillende versies, feedbackrondes en verbetermogelijkheden

De beoordeling

De beoordelingscriteria van elk schoolexamen academisch schrijven bestaan uit een vast deel – dat voor elk te schrijven genre geldt – en een genrespecifiek deel. Zie bijvoorbeeld het beoordelingsformulier voor het onderzoeksverslag in kader 5. Formuleren, stijl en de tekst als geheel krijgen een flink aandeel in de beoordeling. Er is gekozen om harde vormeisen te stellen wat betreft omvang, aantal spel-, interpunctie- of taalfouten, bronvermelding en het halen van deadlines. Voldoet het schrijfproduct niet aan deze vormeisen, dan wordt het niet beoordeeld en worden leerlingen verwezen naar de herkansing. Door de verantwoordelijkheid voor een vormtechnisch goed schrijfproduct bij de leerling te leggen, wordt het ‘schrijfgeweten’ gestimuleerd. Het zijn haalbare eisen, omdat leerlingen volop gelegenheid en tijd krijgen om feedback te vragen, van zowel medeleerlingen als docent. Vanwege de vele revisiemogelijkheden achten de meeste leerlingen deze vormeisen ‘streng maar rechtvaardig’. Overigens kunnen leerlingen ook bonuspunten halen als ze een (vrijwel) foutloos product inleveren.

Het regelmatig samen beoordelen van schrijfproducten (en presentaties) van leerlingen kan uiteindelijk de betrouwbaarheid van de beoordeling verhogen doordat meer onderlinge overeenstemming binnen de sectie gevonden wordt over zowel kenmerken van een genre als tekstkwaliteit. De plg-deelnemers hebben goede ervaringen met de volgende beoordelingsprocedure bij de abstracts opgedaan: de docent kijkt de abstracts van zijn of haar leerlingen na en hanteert daarbij een meer holistische beoordeling. Holistisch beoordelen heeft als uitgangspunt dat het geheel meer is dan de som der delen; de weging van de verschillende deelaspecten (inhoud, structuur, publiekgerichtheid et cetera) ligt niet zoals bij analytisch beoordelen van tevoren vast,

maar er is ruimte voor de beoordeling van de interactie tussen de deelaspecten. De beoordelende docenten lezen vervolgens de abstracts van elkaars leerlingen. Ze beginnen bij het schrijfproduct dat door de eigen docent als minst goed is gekwalificeerd en lezen vervolgens de steeds betere. Zijn de collega’s het met elkaar eens? Moeten abstracts hoger of lager worden gewaardeerd? Hechten docenten aan bepaalde criteria meer waarde dan aan andere? Zien ze criteria over het hoofd? Met deze beoordelingswijze slaan docenten twee vliegen in een klap: consensus over de becijfering en gezamenlijke, gerichte professionalisering van de sectie. Een soortgelijke procedure kan gehanteerd worden bij de populairwetenschappelijke artikelen, al zal de beoordeling daar vanwege de omvang van het product analytischer zijn.

Verbeteringen

Dat de docenten uit de plg door willen gaan op de door hen ingeslagen weg staat buiten kijf. Speciale aandacht heeft daarbij de vormgeving van academisch schrijven in havoklassen. Docente Marjanne van der Spek van het Dollard College in Winschoten merkte op: ‘De leerlingen van mijn havo 5 vonden het behoorlijk pittig, vooral omdat ze met heel nieuwe zaken geconfronteerd werden rondom academisch schrijven. In het afgelopen coronajaar merkten we dat online begeleiding te lastig was. Ik heb echt gemerkt dat in de klas staan, meekijken met leerlingen in schriften en meteen kunnen bijsturen belangrijke elementen waren voor het al dan niet slagen van het overbrengen van wat ons voor ogen stond.’ Door tijdens de lessen op alle niveaus meer aandacht te besteden aan het vinden van de juiste stijl en toon, aan citeren en parafraseren en aan academische normen als transparantie, schatplichtigheid en niet vooringenomen zijn, valt straks vast nog meer te genieten van de academisch schrijvende leerling die beter voorbereid is op het vervolgonderwijs. ■

Carien Bakker en Clary Ravesloot zijn vakdidactici Nederlands aan de Rijksuniversiteit Groningen. Kees de Gloppe is hoogleraar Taalbeheersing van het Nederlands aan dezelfde universiteit en lid van het Meesterschapsteam Nederlands.

Deelnemende docenten plg: Marjanne van der Spek en Nienke van der Spek (Dollard College Winschoten); Cilla Geurtsen, Anouk de Kleijn en Joost Wink (Piter Jelles Gymnasium Leeuwarden); Anke van Oosterhout (Piter Jelles Impuls Leeuwarden); Sanne de Vries en Bonne Ziengs (Simon Vestdijk Harlingen).

GERAADPLEEGDE BRONNEN
<www.rug.nl/language-centre/communication-training/academic/hacv/handboek/schriftelijk/student>
<www.wonakademie.nl>

Meerwoordcombinaties in het Duits

Binnen het onderzoeksdomein van de vreemdetaalverwerving is er een algemene consensus over het belang van meerwoordcombinaties bij het leren van een vreemde taal. Meerwoordcombinaties zijn alomtegenwoordig in taal en dragen bij tot idiomatisch, vlot en accuraat taalgebruik. Als je een bepaald niveau in een taal wilt bereiken, is het dus noodzakelijk om vertrouwd te raken met deze woordcombinaties. Uit onderzoek is echter gebleken dat meerwoordcombinaties vaak een struikelblok vormen, zelfs voor gevorderde taalleerders, bijvoorbeeld door een tekort aan authentieke input, een te grote focus op losse woorden en grammatica in de klas, of een te letterlijke vertaling naar de vreemde taal vanuit de moedertaal. Omdat er nog maar weinig longitudinale en kwalitatieve studies zijn naar de ontwikkeling van meerwoordcombinaties bij taalleerders (zeker voor Duits), heeft Griet Boone (Universiteit Gent) onderzoek gedaan naar hoe die ontwikkeling over een langere tijd nu precies verloopt.

Voor haar onderzoek heeft Boone studenten Duits vier jaar lang gevolgd in hun leertraject. Een van de belangrijkste conclusies is dat het leren van meerwoordcombinaties traag en non-lineair verloopt, individueel erg verschillend is, en zelfs voor gemotiveerde taalstudenten die worden opgeleid tot taalspecialisten een grote uitdaging vormt. Meer aandacht voor meerwoordcombinaties in de klas lijkt dus nodig. Recent onderzoek heeft aangetoond dat er in veel handboeken nog steeds weinig aandacht wordt geschonken aan meerwoordcombinaties, terwijl ze een handige tool vormen om zowel woordenschat als grammatica aan te leren. Met een combinatie als *schönes Wochenende* bijvoorbeeld, krijgen leerlingen twee woorden tegelijk aangeleerd, en kan je als docent een deeltje *Adjektivdeklinaton* uitleggen. Indien taaldocenten vanaf het begin aandacht besteden aan deze combinaties en taalleerders regelmatig wijzen op het bestaan en het belang ervan, zullen leerders zelf ook aandacht besteden aan deze combinaties. Een positief gevolg hiervan kan zijn dat leerders de taal meer als eenheid van vaste blokken zullen beschouwen en in het beste geval ook zo zullen leren in plaats van losse woorden met grammatica te combineren.

Wat de factoren betreft die een rol spelen bij het leren van meerwoordcombinaties, bleek congruentie (het voorhanden zijn van een letterlijk equivalent in de moedertaal) een heel belangrijke factor te zijn. Congruente items werden aan de ene kant makkelijk geleerd, maar de kennis van deze items bleef doorheen de tijd vrij stabiel. Incongruente items bleken moeilijker te verwerven in het begin, maar bij deze items was er een steilere leercurve merkbaar. Omdat de leerders zelf aangaven dat een letterlijk equivalent in de moedertaal niet altijd een voordeel is en tot verwarring kan leiden, is de aanbeveling om op alle niveaus (van A1 tot C2) aandacht te besteden aan beide types. Contrastief onderwijs en vertaaltaken zouden een manier kunnen zijn om dit te doen. *Taalwijs*

Lezen in de vrije tijd belangrijke schakel voor leesbevordering

Wie regelmatig boeken leest in de vrije tijd, vergroot de kans om uit te groeien tot een vaardige lezer. Dat bleek in 2011 uit een meta-analyse van wetenschapper Suzanne Mol. Een update van dit onderzoek laat zien dat dit nog steeds geldt. In de nieuwe studie, waarin 44 studies onder 6.338 kinderen tot achttien jaar zijn samengenomen, zijn de meeste verbanden tussen de ervaring met lezen en de leesvaardigheid opnieuw vastgesteld.

Mol vindt deze verbanden, net als in 2011, zowel bij peuters en kleuters als bij basis- en middelbare scholieren. De ervaring met (voor)lezen blijkt in beide leeftijdsgroepen sterk samen te hangen met de woordenschat. Voor peuters en kleuters is er hiernaast een licht positief verband voor ontluikende geletterdheid en fonemisch bewustzijn. Voor basis- en middelbare scholieren bestaat er bovendien een sterk verband voor het leesbegrip. De meeste verbanden zijn ongeveer even sterk als in 2011. De waarde van lezen in de vrije tijd voor de leesvaardigheid, en andersom, is onverminderd groot.

In de update heeft Mol ook gekeken naar het leesplezier. Er verschijnen steeds meer studies naar de relatie tussen de ervaring met zelf lezen en het leesplezier. Deze studies richten zich vooral op de ‘fourth grade slump’: de daling in leesplezier die bij basisschoolleerlingen inzet vanaf groep 6. Het verband met het leesplezier blijkt, net als voor de leesvaardigheid, positief. Kinderen die meer ervaring opdoen met lezen, hebben ook meer leesplezier.

De volledige studie is te vinden op <vlt.nl/belang lezen>. Stichting Lezen